

ประวัติจังหวัดอุบลราชธานี

นำเสนอเมื่อ : 18 ก.ย. 2555

ตำนานเมืองอุบล ได้กล่าวกันถึงการสืบเชื้อสายจากเจ้านครเข็ยงรุ้ง แสนหวิฟ้า ของเจ้าปางคำ พระบิดาของเจ้าพระตา เจ้าพระวอ โดยกล่าวถึง ปี พ.ศ.2228 เกิดวิกฤตทางการเมือง ในนครเข็ยงรุ้ง เนื่องจากจีนฮ่อหัวขาว หรือฮ่อธงขาว ยกกำลัง เข้ายึดเมืองเข็ยงรุ้ง เจ้านครเข็ยงรุ้ง ไต่แก เจ้าอินทกุมาร เจ้านางจันทกุมารี เจ้าปางคำ อพยพไพรพล จากเมืองเข็ยงรุ้ง มาขอพึ่งพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช แห่งเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นพระประยูรญาติ ทางฝ่ายมารดา พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี โปรดให้นำไพรพลไปตั้งที่เมืองหนองบัวลุมภู เมือง หนองบัวลุมภู จึงอยู่ในฐานะ พิเศษ คือไม่ต้อง สงสว ย บรรณาการ มีสิทธิสะสม ไพรพลอย่างเสรีเป็นอิสระ ไม่ขึ้นกับ เวียงจันทน์ มีชื่อว่า "นครเข็ยงขันธกบแก้วบัวบาน" สันนิษฐานว่า น่าจะมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง ต่อมา พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ให้ เจ้าอินทกุมาร เสกสมรส กับ พระราชธิดาพระองค์หนึ่ง ไต่โอรส คือ เจาคำ หรือเจาองค์นก ให้เจ้า นางจันทกุมารี เสกสมรสกับ พระอุปยุวราช ไต่โอรส คือ เจ้ากิ่งกิศราช และ เจ้าอินทโสม ซึ่งต่อมา คือบรรพบุรุษของ เจ้านายหลวงพระบาง ส่วนเจ้าปางคำ ให้เสกสมรสกับ พระราชนัดดา ไต่โอรส คือ เจ้าพระตา เจ้าพระวอ สันนิษฐานว่า ทั้งสองท่านเป็นเสนาบดี กรุงศรีสัตนาคนหุต ตั้งแต่สมัย พระไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (ช่วงคเว) พระอัยกาของ พระเจ้า สิรินุญสาร การดำรงฐานะเป็นเจ้านายเชื้อสายพระราชวงศ์ ของพระเจ้าวอ พระเจาดา เห็นได้จากหลักฐาน หลายประการ อาทิ การที่หนองบัว ลุ่มภู เป็นเมือง ใหญ่ มีไพรพลมาก ดังปรากฏเมืองหนาดานทั้งสิ้น คือ เมืองภูเข็ยว ภูเวียง เมืองผาขาว เมืองพันนา และ การที่ เมืองอุบล ดำรง ฐานะเป็น เจ้าประเทศราชเมื่อเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ของพระมหากษัตริย์ ไทย ต่างจากเมืองเขมร ปาดังอื่นๆ และเมื่อกำเนิด พ.ร.บ. นามสกุล โปรด พระราชทานนามสกุล "ณ อุบล" อันหมายถึงเชื้อสายเจ้านาย อุบลราชธานี แต่โบราณ เมื่อเจ้านายอุบล ถึงแก่อสัญกรรม ก็มี ประเพณี การทำศพแบบนักษัตติลึงค์อันสืบมาจากนครเข็ยงรุ้ง ในเข็ยงใหม่ ก็ปรากฏการ ทำศพแบบนักษัตติลึงค์เช่นเดียวกัน

การตั้งเมืองอุบลราชธานี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บ้านเมืองค่อนข้างสงบก็ทรงมี นโยบายที่จะ จัดตั้งเมือง ใหม่มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรวบรวมไพรพลให้เป็นปึกแผ่น เพื่อความสุข สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 ถึงรัชการที่ 3 ให้เจ้าเมืองร้าง เทียวเกลี้ยกล่อมหา ผู้คนมาเป็นพลเมือง โดย ไม่ต้องใช้อำนาจ อาจทำได้ด้วยยินดีด้วยกันทุกฝ่ายก็สำเร็จ ประโยชน์ ถึงความมุงหมาย เจ้าเมืองไหนเกลี้ยกล่อมคนมาได้มาก ก็ได้ทรัพย์เศษส่วน และได้ผู้คนสำหรับอาศัยไซ้ช้อยมากขึ้น ก็เต็มใจชวนช่วย ตั้งบ้านเมือง ฝ่ายราษฎรที่ไปเทียวหลบลิ้เต็ดรอนลำบากมากอยู่ เมื่อรู้ว่า บ้านเมืองเรียบร้อยอย่างเดิม ก็ยินดีที่จะกลับมา โดยมาก....." คงจะเป็นเพื่อสนองตอบ พระบรมราโชบาย ในการตั้งเมืองดังกล่าวมาแล้ว และเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพของ ไพรบ้านพลเมือง "...ในปี พ.ศ.2329 (จุลศักราช 1148 ปีมะเมีย นพศก) พระประทุมจึงย้ายครอบครัวไพรพลมาตั้งอยู่ ณ ตำบลแจระแม ตี้อาบล ที่ตั้ง อยู่ทาง ทิศเหนือเมืองอุบลปัจจุบัน....."

สถาปนาเมืองอุบลราชธานี พ.ศ.2335 พระประทุมสุรราช (ท้าวคำผิง) ได้พาพรรคพวกไพร่พลตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยแจระแม (บริเวณบ้าน ท่าบ่อ ในปัจจุบัน) ด้วยความปกติสุขเป็นเวลานานหลายปี จนกระทั่ง พ.ศ.2334 (จุลศักราช 1153 ตรีศก) อายุเข็ยงแก้ว ซึ่งตั้งบ้านอยู่ที่ตำบลเขาโองแขวง เมืองโขง คิดการกบฏ พาพรรคพวกไพร่พลเข็ยงดินนครจำปาศักดิ์ พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) เจ้าเมืองซึ่งกำลังป่วยอยู่ก็มี อาการป่วยทรุดหนัก และถึงแก่อสัญกรรม อายุเข็ยงแก้วจึงยึดเมือง นครจำปาศักดิ์ไว้ได้ ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามนทรราชสีมา (ทองอิน) เมื่อครั้งเป็นพระพรหม ยกกระบัตร ยกกองทัพเมืองนครราชสีมาปราบกบฏอายุเข็ยงแก้ว

อย่างไรก็ดีขณะที่กองทัพนครราชสีมาเข้ามาไม่ถึงนั้น พระประทุมสุรราช (ท้าวคำผง) และท้าวฝ่ายหน้า ผู้น้องที่ตั้งอยู่บ้านสิงห์ท่า (เมืองยโสธร) ได้ยกกำลังไปรบอายุเชียงแก้วก่อน ทั้งสองฝ่าย ได้สู้รบกันที่บริเวณ แก่งตะนะ (อยู่ในท้องที่ อำเภอโขงเจียม) กองกำลัง อายุเชียงแก้วแตกพ่ายไป อายุเชียงแก้วถูกจับได้ และถูกประหารชีวิตเมื่อกองทัพ เมืองนครราชสีมาเข้ามาถึงเมืองจำปาศักดิ์ เหตุการณ์ก็สงบเรียบร้อยแล้ว จึงพากันยกกองทัพไปตีพวกชา "ชาติกระเสงสวาง จะรายระแดร" ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขง จับพวกชาเป็นเชลยได้เป็นจำนวนมาก จากความดีความชอบในการปราบปรามกบฏอายุเชียงแก้วนี้เอง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงได้ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ท้าวฝ่ายหน้าเป็น พระวิไชยราชขัตติยวงศา ครองนครจำปาศักดิ์ และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พระประทุม สุรราช เป็นพระประทุม วรราชสุริยวงศา ครอง เมืองอุบลราชธานี พร้อมกับยกฐานะบ้านห้วยแจะแม่ขึ้นเป็นเมืองอุบลราชธานี เมื่อวันจันทร์ แรม 13 ค่ำ เดือน 8 จุลศักราช 1154 (พ.ศ.2335) ดังปรากฏ ในพระสุพรรณบัฏตั้ง เจ้าประเทศราชในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ว่า "...ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า ผู้ผ่าน พิภพกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม ตั้งให้ พระประทุม เป็นพระประทุมวรราช สุริยวงศา ครองเมือง อุบลราชธานี ศรีวนาลัยประเทศราช เสด็จให้ ณ วัน 2 แรม 13 ค่ำ เดือน 8 จุลศักราช 1154 ปีจัตวาศก..."

การตั้งเมืองต่างๆ ในอุบลราชธานี ภายหลังการก่อตั้งเมืองอุบลขึ้นแล้ว ได้มีการตั้งเมืองสำคัญในเขตปกครอง ของจังหวัด อุบลราชธานี ปัจจุบัน ขึ้นอีกหลายเมืองดังนี้

1. เมืองยโสธร เดิมทีเดิมมีฐานะเป็นหมู่บ้าน ชื่อบ้านสิงห์ท่า ท้าวฝ่ายหน้า (บุตรพระตา)เคยอพยพครอบครัว และไพร่พล มาตั้งหลักแหล่ง อยู่แล้ว ครั้งหนึ่ง ใน ราวปี พ.ศ.2329 แต่เมื่อคราวปราบกบฏอายุเชียงแก้ว เมื่อปี 2334 ท้าวฝ่ายหน้าก็ได้รับ พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น พระวิไชยราชสุริยวงศา ขัตติยวงศา ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ต่อจากพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ที่ถึงแก่กรรมลง ต่อมาในปี พ.ศ.2357ราชวงศ์ (สิง) เมืองโขง ซึ่งเป็นญาติกับ พระวิไชยราชสุริยวงศาขัตติยวงศา เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ไม่พอใจ ที่จะทำราชการกับ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงพาครอบครัวไพร่พลอพยพไปตั้งอยู่ที่ บ้านสิงห์ท่า พร้อมมีหนังสือกราบบังคมทูลขอยกขึ้นเป็นเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งบ้านสิงห์ท่า เป็นเมืองยโสธร เมื่อปี พ.ศ.2357 พร้อมกับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ราชวงศ์ (สิง) เมืองโขง เป็นพระสุนทรราชวงษาเจ้าเมืองยโสธร พร้อมโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท้าวสีชา (หรือ สีทา) เป็นอุปฮาดท้าวบุตรเป็นราชบุตร ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ โดยให้ผูกส่วย นารัก 2 เลกตอ เบี้ย ป่าน 2 เลก ตอขอ

2. เมืองเขมราฐ ในปี พ.ศ.2357 คือปีเดียวกับที่โปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองยโสธรนั่นเอง อุปฮาดท้าวอุปฮาดเมือง อุบลราชธานี ไม่พอใจที่จะทำ ราชการกับ พระพรหมวรราชสุริยวงศา (ท้าวทิดพรหม) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 2 (พ.ศ.2338-2388) จึงอพยพ ครอบครัว ไพร่พล ไปตั้งอยู่ที่ บ้านโคกกงพะเนียง พร้อมกับขอพระบรมราชานุญาตตั้งขึ้นเป็นเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านโคกกง พะเนียง เป็นเมือง "เขมราฐราชธานี" ขึ้นกรุงเทพฯ พร่องกันนั้นก็ โปรดเกล้าฯ ตั้งอุปฮาดท้าว เป็นพระเทพวงศาเจ้าเมือง โดยกำหนดให้ ผูกส่วยนารัก 2 เลกตอเบี้ย ป่าน 2 ขอตอ 10 บาท เมือง "เขมราฐราชธานี" ปัจจุบันคืออำเภอ เขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

3. เมืองโขงเจียม ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2364 ทั้งนี้เพราะขุนนักราชนาอินทร์ ผู้รักษาตำบลโขงเจียม มีความผิด เจ้าเมืองนคร จำปาศักดิ์ (โย) จึงจับมาลงโทษ แล้วขอพระบรมราชานุญาต ตั้งท้าวมหานรินทร์ บุตรขุนนักอินทวงศ์เป็นพระกำแหงสงคราม ยกบ้านนาค้อขึ้นเป็นเมืองโขงเจียม ขึ้นตรงต่อเมืองนคร จำปาศักดิ์ แต่พอถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คงด้วยเหตุผลทางการเมืองบางประการ จึงโปรด เกล้าฯ ให้เมืองโขงเจียมขึ้นตรงต่อ เมืองเขมราฐเมื่อ พ.ศ.2371

4. เมืองเสนางคนิคม โปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2388 ทั้งนี้เพราะพระพรหมวรราชสุริยวงศา (ท้าวทิดพรหม) เจ้าเมือง อุบลราชธานีคนที่ 2 ได้นำ พระศรีสุราช เมืองตะโปน ท้าวอุปฮาด เมืองชุมพร

ท้าวฝ่าย เมืองผาบึง ท้าวมหาวงศ์ เมืองคาง พวกรอบครัวไพรพล อพยพมาจาก ผังซ้าย แม่น้ำโขง มาพึ่ง พระบรมโพธิ สมภาร และตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านของนาง แขวงเมือง อุบลราชธานี
เขาผู้พาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่กรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ
ตั้งบ้านของนางเป็นเมืองเสนางคนิคม ตั้งพระศรีสุรราชเป็นพระศรีสุนทรสงคราม เจ้าเมือง
ให้ท้าวฝ่ายเมืองผาบึง เป็น อัครฮาด ท้าวมหาวงศ์เมืองคาง เป็น อัครวงศรักษาเมืองเสนางคนิคม
ขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี แต่เมื่อตั้งเมืองจริงนั้น เจ้าเมืองกลับพา พรหมพวกไพรพล
ไปตั้งเมืองที่บ้านห้วยปลาแตก หาได้ตั้งที่บ้านของนางดังที่โปรดเกล้าฯ ไม่

5. เมืองเดชอุดม ในปีเดียวกับตั้งเมืองเสนางคนิคมนี้เอง หลวงวิเบศร์ หลวงมหาดไทย หลวงอภัย
กรมการเมืองศรีสะเกษ ไม่พอใจที่จะทำ ราชการ กับพระยาวิเศษภักดีเจ้าเมืองศรีสะเกษ
จึงอพยพครอบครัวไพรพลไปตั้งอยู่บ้านน้ำโดมใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่พรมแดนระหว่าง เมืองนครจำปาศักดิ์
อุบลราชธานี ขุขันธ์ ศรีสะเกษ ติดต่อกัน มีไพรพลทั้งหมด 2,150 คน และมีเลกฉกรรจ์ 606 คน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านน้ำโดมใหญ่ขึ้นเป็นเมืองเดชอุดม เมื่อ วันเสาร์
แรม 5 ค่ำ เดือน 8 พ.ศ. 2388 (จ.ศ.1207) พร้อมกันนั้นก็โปรดเกล้าฯ ตั้งหลวงวิเบศร์เป็นพระศรีสุระ
ให้หลวงมหาดไทยเป็นหลวงปลัด ให้หลวงอภัยเป็นหลวงยกกระบัตร รักษาเมือง เดชอุดมขึ้นกรุงเทพฯ

6. เมืองคำเขื่อนแก้ว ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2388 ทั้งนี้เพราะพระสีหนาท พระไชยเชษฐา นายครัวเมืองตะโปน
ไดพาครอบครัว ไพรพลมาตั้งอยู่ ที่บ้าน คำเมืองแก้ว แขวงเมืองเขมรราช พระเทพวงศา (บุญจันทร์)
เมืองเขมรราช จึงกราบบังคมทูลเพื่อขอตั้งเป็นเมือง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ
ให้ยกฐานะบ้านเมืองแก้ว ขึ้นเป็นเมืองคำเขื่อนแก้ว ขึ้นกับเขมรราช

7. เมืองบัว(ปัจจุบันคือ อำเภอบุณฑริก) ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2390 ทั้งนี้เพราะเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก)
เห็นว่าการที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมือง เดชอุดม ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2388 นั้น เป็นผลกระทบกระเทือนต่อเขตแดน
เมืองนครจำปาศักดิ์มาก เพราะจะเป็นผลให้เขตแดน ทางทิศตะวันตก ลดน้อยถอยลง จึงนำเรื่องขึ้น
กราบบังคมทูล ขอยกบ้านดงกระซุ (หรือบ้านไร่) ขึ้นเป็นเมือง เพื่อกันเขตแดนเมืองเดชอุดมไว้
จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านดงกระซุ ขึ้นเป็นเมืองบัว ขึ้นตรง ต่อเมืองนครจำปาศักดิ์
และให้ท้าวโสเป็นพระอภัยวิเศษสงครามเจ้าเมือง

8. เมืองอำนาจเจริญ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2401
พระเทพวงศาเจ้าเมืองเขมรราชมีใบบอกกราบบังคมทูลขอตั้งบ้านค้อใหญ่ขึ้น เป็นเมือง จึงโปรดเกล้าฯ
ให้ตั้งบ้าน ค้อใหญ่ขึ้นเป็นเมืองอำนาจเจริญ ขึ้นตรงต่อเมืองเขมรราช ผูกส่วยเงินแทนผลไร่ละ 12 ชั่ง 18
ตำลึง ตั้งท้าว จันทบรม เป็นพระอมร อำนาจเจ้าเมือง ตั้งท้าวบุตรตะเป็นอุปฮาด ท้าวสิงหราชเป็นราชวงศ์
ท้าวสุริโยเป็น ราชบุตร

9. เมืองพิบูลมังสาหาร ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2406 พระพรหมราชวงศา (กุทอง) เจ้าเมืองอุบลราชธานี คนที่ 3
(พ.ศ. 2388-2409) ได้มีใบบอก กราบเรียน เจ้าพระยา กำแหงสงคราม เจ้าเมืองนครราชสีมา เพื่อนำความ
กราบบังคมทูลขอตั้งบ้านกว้างลำชะโด เป็นเมือง และขอตั้งท้าวจุมมณี เป็น เจ้าเมือง พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านกว้างลำชะโด เป็นเมือง "พิบูลมังสาหาร" เมื่อวันอาทิตย์
แรม 11 ค่ำ เดือน 12 และ โปรดเกล้าฯ ตั้งท้าวธรรมกิตติกา (จุมมณี) เป็นพระบำรุง- ราษฎรเจ้าเมือง
ให้ท้าวโพธิ-สารราช (เสื่อ) เป็นอุปฮาด ท้าวสีฐาน (สาบ) เป็นราชวงศ์ ท้าวขัตติยะเป็นราชบุตร โดยกำหนดให้
ขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี

10. เมืองตระการพิชผล ใน พ.ศ.2406 พร้อมๆ กับการขอตั้งเมือง "พิบูลมังสาหาร" พระพรหมราชวงศา
เจ้าเมืองอุบลราชธานี ก็ขอตั้ง บ้านสะพือ ขึ้นเป็นเมืองด้วย และขอให้ท้าวสุริยวงศ์ (อม) เป็นเจ้าเมือง

จึงโปรดเกล้าฯ ตั้งบ้านสะพือขึ้น เป็นเมืองตระการพิชผล ให้ท้าวสุริยวงศ์ (อัม) เป็นพระอมร ตลใจเจ้าเมือง
เมื่อวันอาทิตย์แรม 10 ค่ำ เดือน 12 โดยกำหนดให้ ขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี

11. **เมืองมหาชนะชัย** พร้อมๆ กับขอตั้งเมืองพิบูลย์มังสาหาร และเมืองตระการพิชผลนั่นเอง ก็ได้
ขอตั้งบ้านเวินไชย ขึ้นเป็นเมืองด้วย ซึ่งก็ได้รับ พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเป็นเมืองมหาชนะไชย
ตั้งให้ท้าวคำพูนเป็นพระเรืองไชยชนะ เจ้าเมือง ท้าวโพธิราช (ผา) เป็นอุปฮาด ท้าววรกิตติกา (ไชย)
เป็นราชวงศ์ ท้าวอุเทน (หอย) เป็นราชบุตร ขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี

เจ้าเมืองอุบลราชธานีในอดีต ที่พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งมีจำนวนทั้งสิ้น 4 ท่านดังนี้

1. พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (พ.ศ.2335-2338) นามเดิม ท้าวคำผิง บุตรเจ้าพระตา เป็นบุคคลสำคัญ
ในการสร้างบ้าน แปรเมืองอุบล โปรดให้สร้างคู ประตูเมือง หอโองเจ้านายต่างๆ สร้างวัดหลวง และเสนาสนะ อาทิ
สิม อาสาม หอระฆัง พระพุทธรูป สิ่งก่อสร้าง ล้วนเลียนแบบ ศิลปแบบหลวงพระบาง

2. พระพรหมวราชสุริยวงศ์ (พ.ศ.2338-2388) นามเดิม พรหม น้องชายพระปฐม (คำผิง)
เป็นบุตรชาย คนเล็กของ เจ้าพระตา เป็นผู้ก่อสร้างวัด ป่าหลวง (วัดป่าหลวงมณีโชติ)
นำไพร่พลผู้ศรัทธาสร้างพระพุทธรูป องค์ใหญ่กอธิฐือือปูน เป็นที่เคารพสักการะของชาวอุบลฯ มีชื่อว่า พระเจ้าใหญ่
อินทร์แปลง ปัจจุบัน เป็นพระประธาน ในวิหารวัดมหาวนาราม

3. พระพรหมราชวงศ์ (พ.ศ.2388-2409) นามเดิม กุทอง สุวรรณภูมิ บุตรพระพรหม (ทิดพรหม)
ในสมัยของท่าน ธรรมชาติกัญญา แพร่หลายในเมือง อุบลฯ เพื่อสนองพระราชประสงค์ของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้สร้างวัดสุปฏิหาราม และบรรดา อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ร่วมกัน
สร้างวัดศรีทอง (ศรีอุบลรัตนาราม) วัดสุทัศน์ ซึ่งเหตุการณ์สำคัญในสมัยนี้คือการเข้าร่วมสงคราม ขับไล่มอญ

4. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (พ.ศ.2409-2425) เจ้าพรหมเทวา (เจ้าหน่อคำ) เป็นพี่ชายเจ้าจอมมารดา
ดวงคำใน รัชกาลที่ 4 เจาราชวงศ์ จำปาศักดิ์ บุตรเจ้าเสื่อหลานเจ้านุวงศ์ ในสมัยของท่านได้สร้างวัดไชยมงคล
ซึ่งเป็นวัดธรรมยุตที่สี่ ในจังหวัดอุบลราชธานี สิ่งที่น่าสังเกต คือ ความขัดแย้งระหว่าง เจ้าเมืองอุปฮาด ราชวงศ์
รุนแรง เนื่องจากฝ่ายเจ้านายอุบลฯ ไม่พอใจที่ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ เจ้าหน่อคำเป็นเจ้าเมือง ในสมัยนั้นจึง
เกิดการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกัน กลั่นแกล้งกันอยู่เสมอ ท้ายที่สุด ราวปี พ.ศ.2412 เกิดกรณี เมืองไชแ่ง
ได้เกิดความบาดหมาง วิวาทความรุนแรง ต่างฝ่ายต่างเกลียดชัง ซึ่งกัน และกัน เจ้าพรหม กล่าวหาว่า อุปฮาด ราชวงศ์
ราชบุตร ขัดขวางไม่ให้เก็บเงินส่วย จากไพร่ ข้างฝ่ายอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ก็กล่าวหาว่า เจ้าพรหม
ฉ้อราษฎร์บังหลวง ทั้งสองฝ่ายจึงลงมา สู้ความกันที่กรุงเทพฯ จนพากันถึงแก่อสัญกรรม
ต่างฝ่ายต่างสูญเสียทรัพย์สินส่วนตัวเป็นจำนวนมาก พ.ศ. 2418 เกิดศึกฮ่อ
เจ้าพรหมเทวาถูกเกณฑ์ไปราชการทัพฮ่อ หลังศึกฮ่อได้อัญเชิญพระพุทธรูป 2 องค์ คือ พระทองทิพย์ และพระทอง
ประดิษฐาน ที่วัดศรีทอง และวัดไชยมงคล

พ.ศ. 2422 กราบบังคมทูลขอตั้งบ้านท้ายักขุ เป็นเมืองชานูมานมณฑล บ้านพระเหลา
เป็นเมืองพนานิคม ให้เมืองทั้งสอง ขึ้นกับเมือง อุบลราชธานี

การแต่งตั้งเจ้าเมืองสมัยโบราณ พบหลักฐาน เอกสารการแต่งตั้งเจ้าเมือง องค์ที่ 3 คือ
พระพรหมราชวงศ์ (กุทอง) กล่าวถึงเรื่องยศ ที่ทางกรุงเทพฯ พระราชทานแก่ เจ้าเมืองอุบลฯ ประกอบด้วย

พานถมเครื่องในทองคำ 1 สำหรับ
เครื่องยศเจ้าเมืองอุบลฯ สมัยโบราณ

คนโททองคำ 1 ใบ

กระโถนถม 1 ใบ

ลูกประคำทองคำ 1 สาย

กระบี่บังถม 1 อัน

เสื้อหมวกตุ้มปี 1 ชุด

สัปทนต์ 1 ชุด

ปืนคาบศิลาคล้าย 1 กระบอก

เสื้อเข้มขาบริ้วเลื้อย 1 ตัว

ส้านไทยปักทอง 1 ชุด

ผ้าปู 1 ผืน

มีพระบรมราชโองการ ให้เจ้าเมืองปกครองราษฎร ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ดังความว่า
"...ให้โอบอ้อมอารีต่ออาณาประชาราษฎร อย่าเบียดเบียน ขมเหงไฟรบานพลเมือง ปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม
ทำนุบำรุงพระสงฆ์ สามเณรใหญ่ปฏิบัติเลาเรียนคัมภีร์ วิปัสสนาธุระ กำชับ กำซาไฟรบานพลเมือง อย่าให้สูบฝืน
ข้อฝืน กินฝืน ให้กระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาปีละ 2 ครั้ง...

ที่มา http://www.ubonratchathani.go.th/history_ubon.html